

Rozdział 1.2

Miejsce biblioteki akademickiej w procesie internacjonalizacji uczelni

Lilianna Nalewajska, ORCID: 0000-0002-2768-8920

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Streszczenie: Od kilkunastu lat stopień umiędzynarodowienia polskich uczelni systematycznie wzrasta. Niewątpliwymi katalizatorami tego zjawiska były wstąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz przystąpienie do Procesu Bolońskiego i Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Jaką rolę w tym procesie mogą spełniać lub pełnią akademickie ksiąźnice? W artykule podjęto próbę określenia zadań biblioteki akademickiej w kontekście umiędzynarodowienia uczelni. Zasygnalizowano również działania, które biblioteka akademicka powinna podejmować w celu własnego rozwoju, budowania kompetencji międzykulturowych pracowników czy inteligencji kulturowej organizacji.

Słowa kluczowe: biblioteka akademicka, internacjonalizacja, studenci zagraniczni

Wprowadzenie

Biblioteka akademicka, jako integralny element struktury uczelni, podlega wpływom wynikającym z przemian zachodzących w procesach: dydaktycznym, badawczym, socjoekonomicznym, jak również powodowanych rozwojem technologicznym, zachodzącym zarówno na samej uczelni, jak i w jej globalnym otoczeniu. Zmienia ona również swoje priorytety i skupia się w większej mierze na użytkownikach¹ niż na zbiorach, dostępnych wcześniej tylko lokalnie, obecnie coraz częściej udostępnianych w globalnej sieci. W kontekście tak znaczących zmian zachodzących w instytucjach szkolnictwa wyższego pozycja i rola biblioteki akademickiej także zostaje poddana weryfikacji. Jednym z czynników silnie oddziałujących, a niekiedy wręcz wymuszających konieczność adaptacji i wdrażania innowacyjnych rozwiązań w akademickich ksiąźnicach, jest zjawisko umiędzynarodowienia uczelni.

---

¹ L. Dempsey, *Library collections in the life of the user: two directions*, „Liber Quarterly” 2016, vol. 26, nr 4, s. 338-359, [online] <https://liberquarterly.eu/article/view/10870/11778> [dostęp: 15.07.2021].

Internacjonalizacja, uwarunkowana kulturowo, społecznie, ekonomicznie, a nawet politycznie, w odniesieniu do edukacji wyższej jest definiowana, jako „proces włączania wymiaru międzynarodowego, międzykulturowego oraz globalnego w proces świadczenia usług edukacyjnych na poziomie akademickim”².

Proces umiędzynarodowienia w sferze edukacji wyższej oraz badań naukowych przebiega ze zróżnicowaną intensywnością w różnych rejonach świata. Wraz z globalizacją, umasowieniem nauczania na poziomie akademickim, przemianami politycznymi, ekonomicznymi i strukturalnymi zachodzącymi w wielu krajach, internacjonalizacja uczelni wyższych, choć obecna od zarania ich funkcjonowania, nabrała odmiennego wymiaru oraz zwiększonego tempa w drugiej połowie XX w. W Polsce dopiero od momentu przystąpienia naszego kraju do Procesu Bolońskiego³, Unii Europejskiej w 2004 r. oraz Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego możliwe stało się zintensyfikowanie aktywności uczelni w tym obszarze. Obecnie z roku na rok, choć wykluczyć należy okres pandemii COVID-19, a w szczególności rok 2020, rośnie liczba zagranicznych studentów w Polsce. W roku akademickim 2019/2020 w Polsce studiowało ogółem 82 194 studentów zagranicznych ze 179 krajów (nastąpił wzrost o 5% w stosunku do roku poprzedniego)⁴. Wiodącą uczelnią, która nieprzerwanie przyciąga liczne rzesze studentów z całego świata, jest Uniwersytet Warszawski (UW) (Rys. 1.2.1).

Uniwersytet Warszawski kształci najwięcej cudzoziemców. W roku 2020 ogólna liczba studentów zagranicznych wyniosła 3 810 osób⁵, przy czym odsetek obcokrajowców w stosunku do ogólnej liczby studentów na uczelni, podobnie jak rok wcześniej, wyniósł 6,6%⁶. W 2020 roku na UW obcokrajowcy stanowili 10% ogólnej liczby doktorantów – było ich 276 (w roku 2019 były to 253 osoby). Wśród zagranicznych studentów długoterminowych najliczniejszą grupę stanowiły osoby z Ukrainy (710). Kolejne grupy to studenci z Białorusi (534), Chin (282), Turcji (108), Azerbejdżanu (101), Uzbekistanu (77), Federacji Rosyjskiej (69), Indii (59), Litwy (40)⁷.

² J. Knight, *Updated the definition of internationalization*, „International Higher Education” 2003, nr 33, s. 2-3, [online] <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/7391/6588> [dostęp: 15.07.2021]; J. Knight, *Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales*, „Journal of Studies in International Education” 2004, vol. 8, nr 1, s. 5-31.

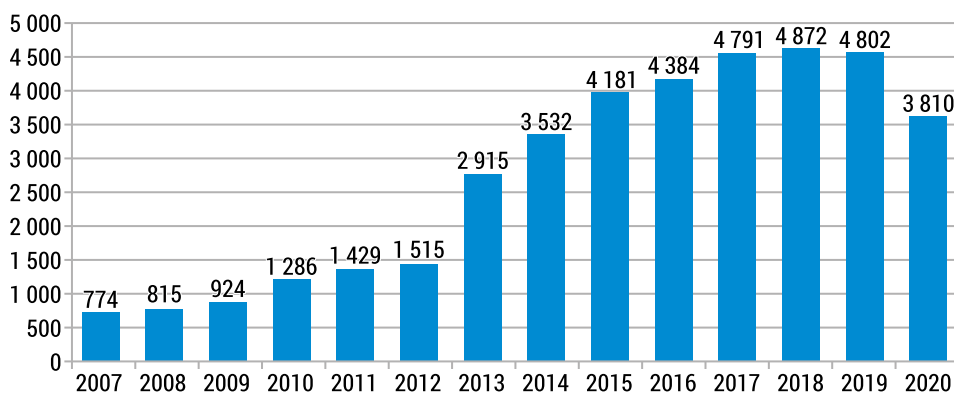
³ Deklaracja Bolońska podpisana została 19 czerwca 1999 r. przez europejskich ministrów edukacji. Zob. *Deklaracja Bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie*, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Proces_bolo%C5%84ski [dostęp: 10.06.2021].

⁴ Współczynnik umiędzynarodowienia wynosi obecnie 6,83%. Zob. B. Siwińska (oprac.), *Study in Poland: studenci zagraniczni w Polsce: raport*, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, Warszawa 2020, s. 13, [online] <http://studyinpoland.pl/raport2020/#page1> [dostęp: 15.07.2021].

⁵ Spadek liczby studentów, którzy przyjechali na uczelnię na okres maksymalnie jednego roku był spowodowany głównie pandemią wirusa COVID-19. (*Sprawozdanie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni 2020*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2020, s. 28, [online] https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/07/sprawozdanie-jmr_2020_z-zalacznikami.pdf [dostęp: 17.07.2021]).

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

RYSUNEK 1.2.1. Liczba zagranicznych studentów, doktorantów oraz uczestników wymiany akademickiej kształcących się na Uniwersytecie Warszawskim w latach 2007-2020

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie *Sprawozdań Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni*.

Niniejszy tekst stanowi próbę określenia miejsca biblioteki w przestrzeni uczelni rozpatrywanego w kontekście jej umiędzynarodowienia. Rozważania dotyczą kręgu polskiego szkolnictwa wyższego. Pomimo niewątpliwego wkładu bibliotek w działania wspomagające umiędzynarodowienie uczelni, w polskim piśmiennictwie kwestia ta nadal wymaga pogłębionej analizy⁸. W literaturze zagranicznej, szczególnie obejmującej kraje anglosaskie, a od niedawna także Chiny, obok bogatej literatury dotyczącej umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego, coraz częściej opisywane są kwestie dotyczące roli i zadań bibliotek akademickich w tym procesie. Dotyczą one zróżnicowanych kwestii, m.in.: narzędzi i metod pracy ze studentami obcokrajowcami, dostosowywania bibliotek do potrzeb użytkowników zagranicznych, edukacji informacyjnej, rozwoju zbiorów i usług ukierunkowanych na odbiorców spoza Polski, wymiany pracowników, problemu plagiatu czy rozwoju kompetencji międzykulturowych pracowników. Opracowane zostały również bibliografie z zakresu szeroko rozumianej obecności studentów zagranicznych w bibliotekach akademickich⁹. Zaznaczyć jednak należy, że miejsce bibliotek akademickich w procesie internacjonalizacji uczelni

⁸ Zagadnienia dotyczące działań podejmowanych przez polskie biblioteki akademickie, rozwijanie i dostosowywanie usług do potrzeb użytkowników zagranicznych oraz ich promowanie wśród tej grupy odbiorców opisane zostały m.in. w artykułach opublikowanych w 184 numerze „Biuletynu EBIB”, [online] <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/issue/view/4> [dostęp: 10.06.2021] oraz w publikacji P. Walasek (red.), *Biblioteki i reszta świata*, Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie, Warszawa 2021, 77 s., [online] <https://repozytorium.kozminski.edu.pl/pub/6017> [dostęp: 25.07.2021].

⁹ K. D. Davis, *Global evolution: a chronological annotated bibliography of international students in U.S. academic libraries*, [w:] *Association of College and Research Libraries*, Chicago 2007, 29 s. [online] https://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=univ_lib_facpub [dostęp: 25.05.2021]. D. E. Peters, *International Students and academic libraries: a survey of issues and annotated bibliography*, Scarecrow Press, Lanham 2010, 219 s.

wciąż bywa nieuwzględniane w szerszych badaniach, czego przykładem może być projekt American Council on Education z 2011 roku *Mapping Internationalization on U.S. Campuses*¹⁰.

Akademicka ksiądnica, tradycyjnie określana mianem „serca uczelni”, skupia w swych działaniach życie szkoły wyższej. Zgodnie z zapisami prawnymi¹¹, główne zadania biblioteki akademickiej – naukowe i dydaktyczne, koncentrują się na użytkownikach, zarówno polskich, jak i zagranicznych, a tradycyjna działalność tj. gromadzenie zbiorów czy funkcje informacyjne ukierunkowane są także na potrzeby użytkowników zagranicznych. Jednak wzrastające natężenie umiędzynarodowienia uczelni powoduje, że biblioteki w naturalny sposób już wypełniają lub mogą spełniać wiele dodatkowych zadań wspomagających ten proces. Umiejscowienie biblioteki w procesie umiędzynarodowienia uczelni należy rozpatrywać na podstawie identyfikacji i analizy czynników rozwojowych szkół wyższych, określenia obszarów tematycznych, w których uczestniczy biblioteka wraz z uwzględnieniem perspektywy głównych grup interesariuszy: uczelni, jako instytucji; bibliotekarzy, ujętych jako osobna grupa pracowników uczelni oraz użytkowników bibliotek – studentów, doktorantów oraz pracowników naukowo-dydaktycznych. Ze względu na obszerność tematyki, niniejszy tekst porusza jedynie wybrane kwestie, jakimi są:

- strategia procesu internacjonalizacji uczelni i biblioteki;
- wspomaganie procesów naukowo-dydaktycznych poprzez wsparcie dydaktyczne i pozadydaktyczne – kształtowanie zasobów bibliotecznych, rozwój oferty szkoleniowej bibliotek ukierunkowanej na potrzeby informacyjne użytkowników zagranicznych, wsparcie pracowników uczelni w zakresie publikowania oraz zarządzania danymi badawczymi w kontekście współpracy międzynarodowej;
- wkład biblioteki w działania promujące uczelnię – kształtowanie wizerunku instytucji macierzystej;
- umiędzynarodowienie środowiska biblioteki akademickiej – pogłębianie kompetencji międzykulturowych pracowników, budowanie inteligencji kulturowej organizacji.

Strategia internacjonalizacji uczelni i biblioteki

Zapewnienie wysokiej jakości procesu umiędzynarodowienia uczelni wpływa na jej pozycjonowanie w rankingach. Dlatego niezwykle istotne jest planowanie całostowego rozwoju uczelni w tym obszarze oraz tworzenie dokumentów strategii

¹⁰ S. W. Witt, L. Kutner, L. Cooper, *Mapping academic library contributions to campus internationalization*, „College & Research Libraries” 2015, vol. 76, nr 5, s. 588, [online] <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16449/17895> [dostęp: 15.06.2021].

¹¹ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, „Dziennik Ustaw” 1997 nr 85, poz. 539 z późn. zm., [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970850539/U/D19970539Lj.pdf> [dostęp: 15.06.2021]; Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, „Dziennik Ustaw” 2018, poz. 1668 z późn. zm. [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf> [dostęp: 15.06.2021].

internacjonalizacji do strategii rozwojowych instytucji lub integrowanie zapisów dotyczących działań strategicznych i operacyjnych z tego obszaru¹². Pomimo różnorodnych działań wspierających proces umiędzynarodowienia uczelni podejmowanych przez akademickie ksiąznice, nadal wydają się one niewystarczające czy może raczej niedostrzegane, a biblioteki nie wykorzystują w pełni swojego potencjału, bo jak pisze John Cox: „W literaturze wyraźnie daje się odczuć, że biblioteki nie nadążają za internacjonalizacją kampusów i nie zrobiły wystarczająco dużo, by stać się kluczowymi graczami w instytucjonalnym planie w tym zakresie”¹³.

Tworzenie strategicznych ram określających etapy wdrażania wyznaczonych celów i zadań związanych z internacjonalizacją bibliotek na tle całościowego procesu zachodzącego na uczelni, opisanie ich skuteczności i efektywności dla całej instytucji powinno być podstawą planowania ustrukturyzowanych i spójnych działań w tym obszarze. Analiza dokumentów strategicznych uczelni z czołowych miejsc w rankingu Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy”¹⁴ wskazuje, że akademickie ksiąznice i ich zadania nie są w sposób bezpośredni uwzględniane w zapisach mających na celu wzmocnienie potencjału umiędzynarodowienia uczelni. Do pośrednich zadań, w których może uczestniczyć akademicka biblioteka, zaliczyć można założenia takie jak: doskonalenie systemu obsługi studentów zagranicznych czy rozbudowa i doskonalenie oferty edukacyjnej w językach obcych. Aby w pełni osiągnąć cel, jakim jest umiędzynarodowienie uczelni, planuje się działania holistyczne obejmujące strategię, strukturę, zasoby i procesy zachodzące na uczelni, rozszerzenie działań uczelni z międzynarodowych na globalne, intensyfikację umiędzynarodowienia społeczności akademickiej, organizację centrów obsługi studentów zagranicznych. Aby zrealizować cel strategiczny, jakim jest kształcenie, zakłada się umiędzynarodowienie oferty, jej modernizację i ukierunkowanie na otwarcie na światowy rynek edukacyjny, zwiększenie liczby programów studiów w języku angielskim, w tym prowadzonych wspólnie z uczelniami krajowymi i zagranicznymi (międzynarodowe programy studiów z wielokrotnym lub wspólnym dyplomowaniem) czy też, jak to planuje Uniwersytet Jagielloński (UJ), rozwój jednostek

¹² K. Kacperczyk, *Internacjonalizacja w strategiach rozwojowych instytucji szkolnictwa wyższego. Analiza na przykładzie wybranych uczelni w Polsce* [w:] K. Górak-Sosnowska, K. Kacperczyk (red.), *Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego: strategie, wyzwania i dobre praktyki*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020, 268 s.

¹³ J. Cox, *Positioning the academic library within the institution: a literature review*, „New Review of Academic Librarianship” 2018, vol. 24, nr 3-4, s. 228.

¹⁴ *Ranking Uczelni Akademickich 2021*, [online] <http://ranking.perspektywy.pl/2021/ranking/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 15.07.2021]. Dziesięć uczelni publicznych z czołowych miejsc rankingu: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Warszawski, Politechnika Warszawska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, Politechnika Gdańska, Politechnika Wrocławska, Gdański Uniwersytet Medyczny, Politechnika Łódzka, Warszawski Uniwersytet Medyczny.

administracji oferujących kompleksowe wsparcie dla zagranicznych studentów, doktorantów, naukowców i innych gości przyjeżdżających do UJ oraz utworzenie zintegrowanego paneuropejskiego kampusu uniwersyteckiego¹⁵.

Czy biblioteki uwzględniają swoją rolę i wkład w intensyfikację polityki internacjonalizacji uczelni? Odpowiedzi można szukać w Strategii Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019-2023¹⁶, w której użytkownicy zagraniczni (studenci i badacze) zostali uznani za istotną grupę odbiorców. Wśród trzech obszarów uwzględnionych w Strategii BUW: ludzie, zbiory/usługi oraz budynek/miejsce, uwzględniono również potrzeby zagranicznych użytkowników, takie jak szkolenia prowadzone w języku angielskim, informację wizualną czy integrację wspólnoty UW. Z kolei Biblioteka Politechniki Gdańskiej (BPG) wspiera proces internacjonalizacji uczelni m.in.: poprzez dostosowanie zbiorów i usług do potrzeb użytkowników zagranicznych, promowanie usług i działań biblioteki w mediach społecznościowych, szkolenie biblioteczne studentów zagranicznych, aktywną współpracę z organizacjami międzynarodowymi, udział pracowników BPG w programie Erasmus+. Zapisy te nie zostały zawarte w dokumencie strategicznym, a jedynie ujęte na stronie internetowej Biblioteki w zakładce „Współpraca międzynarodowa”¹⁷.

Analiza dokumentów strategicznych (o ile takowe w ogóle istnieją) bibliotek¹⁸ uczelni z czołowych miejsc rankingu „Perspektyw” oraz innych zapisów z zakresu umiędzynarodowienia zawartych na stronach internetowych akademickich księżnic, zdaje się potwierdzać przytoczoną wcześniej opinię J. Coxa o niewystarczająco intensywnych dążeniach bibliotek, by stać się kluczowymi graczami w instytucjonalnych działaniach podejmowanych w zakresie umiędzynarodowienia uczelni.

Wspomaganie procesów naukowo-dydaktycznych

Księżnice akademickie, jako centra nauki, wspierają proces dydaktyczny poprzez:

- zagwarantowanie odpowiednich warunków do pracy naukowej – tworzenie zaplecza zapewniającego dostęp do potrzebnej literatury (w formie drukowanej oraz elektronicznej);
- działalność dydaktyczną rozwijającą kompetencje niezbędne w procesie uczenia się w czasie pobytu na uczelni polskiej oraz takie, które przydadzą się po powrocie do ojczystego kraju, jak i w późniejszym życiu zawodowym (longlife learning);

¹⁵ *Strategia rozwoju Uniwersytetu Jagiellońskiego do 2030 roku*, s. 8, 17, [online] https://www.uj.edu.pl/documents/10172/147755975/uchw_nr_71_2021_zal_1.pdf/841519be-0f3d-4890-8cc4-580dedaad814 [dostęp: 15.07.2021].

¹⁶ *Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019-2023*, [online] <https://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/01/strategia-BUW-2019-2023-A4.pdf> [dostęp: 15.05.2021].

¹⁷ *Współpraca międzynarodowa*, [online] <https://pg.edu.pl/biblioteka-pg/internacjonalizacja> [dostęp: 20.07.2021].

¹⁸ Spośród dziesięciu analizowanych bibliotek uczelni wymienionych w *Rankingu Uczelni Akademickich 2021*, tylko BUW posiada dokument strategiczny.

- zapewnienie komfortowych warunków pracy na miejscu w bibliotece (odpowiednia infrastruktura), co również ma ogromne znaczenie promocyjno-wizerunkowe dla instytucji, ponieważ część przyjeżdżających studentów na podstawie swoich doświadczeń z macierzystych uczelni oczekuje wysokich standardów, a dla studentów z krajów, gdzie takie udogodnienia nie funkcjonują, są one nowością i pozytywnym zaskoczeniem.

„Learning resources, szeroko rozumiane jako uczelniane zasoby służące poszukiwaniu wiedzy, mogą stać się czynnikiem decydującym o przewadze konkurencyjnej uczelni i jej oferty na przepełnionym rynku akademickim – dobrzy i ambitni studenci docenią ilość i jakość materiałów pozwalających im na zdobywanie wiedzy dzięki systemom informatycznym, materiałom dydaktycznym, księgozbiorom posiadanym przez uczelnię oraz odpowiednim warunkom do nauki”¹⁹.

Oczywistym staje się fakt, że akademicka ksiąźnica, której aktywność jest zintegrowana ze strategią i działalnością macierzystej instytucji, wspiera realizację jej celów, a podstawowe zadania biblioteki – gromadzenie i udostępnianie zbiorów – stawiają ksiąźnicę na czołowym miejscu w procesie dydaktyczno-naukowym. W kontekście umiędzynarodowienia uczelni działania te mogą i powinny znacząco wykraczać poza zapewnianie literatury i źródeł informacji. Biblioteki uczelni budujących międzynarodowe sieci partnerskie, zawierających sojusze²⁰, powinny również nawiązywać bliższą współpracę z ksiąźnicami współpracujących instytucji, m.in. w celu wymiany informacji na temat zbiorów czy stosowanych narzędzi i metod dydaktycznych, aby zapewnić zbliżone standardy dydaktyki bibliotecznej. Coraz częściej, choć dotyczy to na razie głównie bibliotek zagranicznych²¹, prowadzona jest wymiana pracowników mająca na celu ich profesjonalizację, dzielenie się doświadczeniami, również w zakresie kompetencji międzykulturowych. Wypracowywanie jak najwyższych standardów pracy partnerskich jednostek, podejmowanie wspólnych zadań może dotyczyć tworzenia zasobów repozytoryjnych (w szczególności Open Access) danych badawczych oraz publikacji powstających w wyniku współpracy partnerskich uczelni, co ma znaczenie w kontekście badań o charakterze interdyscyplinarnym prowadzonych w sieci współpracujących uczelni. Kooperacja bibliotek akademickich, m.in. w ramach sojuszy służy rozwijaniu kultury jakości akademickiej – pogłębianiu doskonałości badawczej i komunikacji naukowej, co zgodnie z założeniami Europejskiej Przestrzeni Badawczej (*European Research Area*) umocni, szczególnie na obszarze

¹⁹ M. Duszyński, *Learning resources*, „Forum Akademickie” 2013, nr 2, [online] <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fk/2013/02/learning-resources/> [dostęp: 25.05.2021].

²⁰ W marcu 2018 r. Uniwersytet Warszawski wraz z Uniwersytetem Sorbońskim, Uniwersytetem w Heidelbergu oraz Uniwersytetem Karola utworzył European University Alliance 4EU, do którego później dołączyły Uniwersytety: Kopenhaski oraz Mediolański, [online] <https://www.uw.edu.pl/wspolpraca/4euplusalliance/> [dostęp: 25.05.2021].

²¹ A. R. Kenny, X. Li, *Rethinking research libraries in the era of global universities*, „Ithaka S+R”, s. 17, [online] <https://sr.ithaka.org/publications/rethinking-research-libraries-in-the-era-of-global-universities/> [dostęp: 15.07.2021].

Unii Europejskiej, tworzenie jednolitego obszaru badań i swobodny przepływ wiedzy. Mimo że tradycyjna oferta nadal stanowi podstawę funkcjonowania bibliotek, a usługi takie, jak wymiana publikacji czy wypożyczenia międzybiblioteczne, funkcjonują również w obszarze międzynarodowym²², wzrasta znaczenie globalnej wymiany informacji, a także uczestniczenia w konsorcjach.

Proces internacjonalizacji szkolnictwa wyższego oraz nawiązywanie przez uczelnie bliskiej współpracy z zagranicznymi partnerami, budowanie sieci badawczych, wpływa na zmiany w środowisku pracy bibliotek oraz na poszerzenie zakresu ich działań służących m.in.: rozwijaniu zasobów niezbędnych do prowadzenia badań, zarządzaniu i archiwizowaniu danych badawczych powstających we współpracujących ośrodkach, wypracowywaniu możliwości publikacyjnych, edukacyjnych, profesjonalizacji i pogłębianiu kompetencji pracowników czy np. *knotworkingowi*²³ pomiędzy grupami badawczymi a bibliotekami na uczelniach w różnych krajach.

Obecność studentów z innych krajów wymusza zmiany sposobu funkcjonowania biblioteki na uczelni. Zacieśnia się współpraca pomiędzy bibliotekarzami a pracownikami jednostek obsługujących studentów zagranicznych²⁴ przy organizacji szkoleń, tworzeniu materiałów informacyjnych. Wpływa to na zwiększenie synergii działań uczelni i biblioteki. Inicjowane są nowe usługi w bibliotekach, np. w BUW *Feeling lost in the library? Ask a librarian here* – usługa informacyjno-szkoleniowa skierowana do cudzoziemców, zapewniająca zindywidualizowane podejście do użytkownika zagranicznego, szkolenia w języku angielskim prowadzone przez bibliotekarza na zamówienie pracownika dydaktyczno-naukowego, powstaje warstwa informacyjna w języku angielskim, bywa, że i w innych językach obcych, co wpływa na zmniejszanie barier językowych i poprawę funkcjonalnej komunikacji.

„Ważne jest też utrzymywanie stałych relacji między uczelnią a biblioteką. Pracownicy naukowci powinni mieć wpływ na decyzje biblioteki dotyczące zakupu książek oraz subskrypcji źródeł elektronicznych, ponieważ to oni są najbardziej zorientowani w kwestii rozwoju badań w dziedzinach nauki, jakimi się zajmują i to od nich zależy, jaka wiedza będzie przekazywana studentom oraz popularyzowana przez dany ośrodek. Także ich potrzeby i opinie powinny być brane pod uwagę

²² M. Błach, *Współpraca Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z bibliotekami zagranicznymi w ramach Wypożyczalni Międzybibliotecznej*, [w:] P. Walasek (red.), *Biblioteki i reszta świata*, Warszawa 2021, s. 7-19, [online] <https://repozytorium.kozminski.edu.pl/pub/6017> [dostęp: 25.07.2021].

²³ ‘Knotworking’ – innowacyjny system organizacji pracy ponad barierami. ‘Knotworking’ różni się od pracy zespołowej tym, że jego ciągłość jest związana z celem, a nie ze współpracującymi praktykami. (Y. Engeström, H. Kaatrakoski, P. Kaiponen, J. Lahikainen, A. Laitinen, H. Myllys, J. Rantavuori, K. Sinikara, *Knotworking w bibliotekach uniwersyteckich: studium dwóch przypadków z Uniwersytetu Helsińskiego*, „Biuletyn EBIB” 2013, nr 1 (137), [online] <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/issue/view/53> [dostęp: 25.07.2021].

²⁴ Chodzi o jednostki uczelni, zajmujące się szeroko rozumianymi działaniami wspierającymi międzynarodowanie uczelni, noszące różne nazwy w zależności od uczelni np. Biuro Współpracy z Zagranicą na UW, Centrum Współpracy Międzynarodowej Politechniki Warszawskiej czy Biuro Erasmus na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

przy uzupełnianiu księgozbioru oraz podczas działań mających na celu poprawę jakości usług²⁵. Coraz liczniejszą grupę użytkowników bibliotek stanowią zagraniczni pracownicy naukowo-dydaktyczni, których obecność na uczelni znacząco wpływa na wskaźniki jej umiędzynarodowienia. Kolejną grupą są doktoranci przyjeżdżający na studia do Polski. Dlatego tak istotne jest, aby biblioteki aktywnie nawiązywały bezpośrednią współpracę ze szkołami doktorskimi i wspomagały proces dydaktyczny poprzez oferowanie odpowiednich szkoleń dla doktorantów czy realizację zamówień na potrzebną literaturę zagraniczną, dbając w ten sposób o zapewnienie wysokich standardów jakości kształcenia.

Wkład biblioteki w promocję uczelni – kształtowanie wizerunku instytucji

Wizerunek instytucji, organizacji, firmy czy osoby stanowi ich wartość niematerialną. Biblioteka, jako ogólnouczelniana jednostka usługowa, jedno z ogniw w strukturze organizacyjnej szkoły wyższej, aktywnie wspiera procesy naukowo-dydaktyczne, ale także integracyjne i promocyjne. Kształtowanie wizerunku – bezpośrednio biblioteki, a pośrednio uczelni, odbywa się m.in. poprzez komunikację z otoczeniem, co jest jednym z elementów działań marketingowych. W kontekście nasilającego się urynkowania i globalizacji szkolnictwa wyższego korzystanie z narzędzi służących nawiązywaniu szerokich kontaktów, promowaniu czy rekrutowaniu studentów zagranicznych staje się nieodzowne. Istotną rolę odgrywają w tym procesie angielskojęzyczne (bywa, że wielojęzyczne) witryny www uczelni i poszczególnych jednostek, w tym bibliotek. Dobra widoczność (*visibility*) w sieci zapewnia odpowiednią identyfikowalność instytucji. Biblioteki również powinny zapewniać wysokiej jakości narzędzia informacyjne oraz oferować szeroką gamę usług dostępnych online dla międzynarodowej społeczności uczelni. Okres pandemii ujawnił, jak istotne znaczenie ma nie tylko dostęp do zasobów elektronicznych, ale także możliwość kontaktu użytkowników z pracownikami biblioteki, w celu rozwiązywania konkretnych problemów, np. uzyskania pomocy w dostępie do konta czytelnika, a nawet przeszkolenia się²⁶. Wizerunek biblioteki czy rozbudowanego systemu biblioteczno-informacyjnego, jak w przypadku UW, jej postrzeganie zarówno przez studentów, jak i nauczycieli akademickich wpływa na kształtowanie całościowego wizerunku szkoły wyższej. Biblioteka jest wizytówką uczelni i poprzez jakość oferowanych zasobów i usług, odpowiednie kompetencje pracowników, w tym językowe, oferowaną infrastrukturę, procesy i kanały komunikacyjne (także media społecznościowe) buduje pozytywny wizerunek macierzystej

²⁵ A. Paszko, P. Tańkowski, *Biblioteka akademicka: partner w procesie naukowo-dydaktycznym*, „Folia Bibliologica” 2013/2014, nr 55/56, s. 109.

²⁶ Są to wnioski z rozmów z użytkownikami zagranicznymi, które autorka prowadziła w ramach projektu BUWconnect – *usprawnienie kanału komunikacji systemu biblioteczno-informacyjnego UW z użytkownikiem zagranicznym* realizowanego w programie NAWA pt. *Welcome to Poland* w okresie październik 2020-maj 2021 roku.

instytucji, jako miejsca atrakcyjnego do studiowania²⁷. Istotne jest również nawiązywanie relacji pomiędzy biblioteką a organizacjami studenckimi, jak Erasmus Student Network i wspieranie ich inicjatyw mających na celu integrację środowiska studenckiego czy promowanie kultury, a właściwie kultur krajów, z których pochodzą studenci oraz kraju przyjmującego. Trzeba pamiętać, że całościowy wizerunek instytucji, w tym także bibliotek, zachęca zagranicznych studentów, którzy przyjeżdżają w ramach programu Erasmus+ do kontynuowania studiów na uczelni zapewniającej dobrą infrastrukturę. Podobnie bywa z doktorantami, którzy pozostają w cenionych ośrodkach naukowych. Pozytywna opinia zagranicznej społeczności akademickiej może przyciągnąć kolejne grupy studentów, co dla uczelni niesie konkretne i wymierne korzyści.

Umieźdzynarodowienie środowiska biblioteki akademickiej

„(...) wszystkie typy bibliotek powinny odzwierciedlać, podtrzymywać i upowszechniać różnorodność kulturową i językową na płaszczyźnie międzynarodowej, krajowej i lokalnej, wpierając w ten sposób dialog międzykulturowy i aktywne obywatelstwo”²⁸.

Wraz ze wzrostem umieźdzynarodowienia środowiska szkolnictwa wyższego coraz wyraźniejsza staje się potrzeba uwzględniania perspektywy międzynarodowej do realizacji celów na różnych poziomach organizacyjnych i strukturalnych organizacji. Biblioteki akademickie, mając na uwadze współpracę międzynarodową uczelni, prawdopodobnie zaczną rozwijać swoją działalność ponad granicami i tworzyć zespoły pracowników pochodzących z różnych krajów. Obserwowana dotychczas zwiększająca się liczba zagranicznych użytkowników bibliotek wymaga pogłębiania międzykulturowych kompetencji pracowników. Ich rozwijanie odbywa się m.in. poprzez szkolenia²⁹, których treści powinny zostać dostosowane do potrzeb bibliotekarzy. Wzrastająca liczba użytkowników zagranicznych, głównie studentów, ale także doktorantów i pracowników naukowych, powoduje, że środowisko pracy bibliotekarzy staje się coraz silniej umieźdzynarodowione. Wiedza o różnorodności kulturowej jest niezbędna do budowania pozytywnych relacji międzykulturowych. Dlatego jednym z głównych celów szkolenia powinno być kształtowanie i pogłębianie wiedzy bibliotekarzy o tym, jak różnice kulturowe warunkują zachowania.

²⁷ L. Nalewajska, *Biblioteka też przyciąga! Zjawisko internacjonalizacji polskiej biblioteki akademickiej (na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)*, „Bibliotekarz” 2018, nr 11, s. 11-15.

²⁸ *Manifest UNESCO/IFLA o bibliotece wielokulturowej*, [online] https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-pl.pdf [dostęp: 20.07.2021].

²⁹ W BUW szkolenie z kompetencji międzykulturowych prowadzone było w ramach projektu *BUWconnect – usprawnienie kanału komunikacji systemu bibliotecznego-informacyjnego UW z użytkownikiem zagranicznym* realizowanego w programie *NAWA pt. Welcome to Poland*. Szkolenie, przeprowadzone w maju 2021 roku, objęło łącznie 70 uczestników – bibliotekarzy systemu bibliotecznego-informacyjnego BUW.

Kwestie te znajdują odzwierciedlenie szczególnie w działach, gdzie bibliotekarze mają bezpośredni kontakt z obcokrajowcami. Poznanie i zrozumienie podstaw kulturowych wpływających na zachowania cudzoziemców przyczynia się do poprawy komunikacji pomiędzy pracownikami bibliotek a użytkownikami. Pozwala uniknąć nieporozumień wynikających często z niezrozumienia i niezajomości norm kulturowych i warunkujących je zachowań. Istotne jest pogłębianie postawy otwartości na odmienność kulturową, wypracowywanie umiejętności rozpoznawania własnych uprzedzeń oraz poszerzanie wiedzy o wartościach cenionych przez obcokrajowców i kształtowanie postawy ich poszanowania. Podnoszenie kompetencji pracowników z tego zakresu z pewnością wpłynie korzystnie na poprawę całokształtowego wizerunku uczelni, jak również przyczyni się do poprawy akceptacji różnic kulturowych w instytucji. Kolejnym krokiem jest budowanie inteligencji kulturowej³⁰ – od indywidualnej pracowników po organizacyjną instytucji. Inteligencja kulturowa to umiejętność dostosowania się do różnych kontekstów kulturowych, funkcjonowania w różnych środowiskach kulturowych lub z osobami o innej kulturze we własnym otoczeniu. Mimo że w polskich bibliotekach akademickich zjawisko to nie występuje może jeszcze w dużym natężeniu (główną grupą cudzoziemców są studenci), spodziewać się jednak należy, że wraz z powstawaniem i rozrastaniem się międzynarodowych sieci współpracy instytucji szkolnictwa wyższego oraz zmianami strukturalnymi w społeczeństwie, także i tu nastąpi jego intensyfikacja, a wielokulturowe zespoły pracowników nie będą rzadkością.

Uwagi końcowe

Do osiągnięcia sukcesu konieczne jest globalne myślenie. Miejsce biblioteki akademickiej w procesie umiędzynarodowienia uczelni wyznaczać należy na podstawie analizy różnorodnych aspektów, dotyczących m.in. doświadczenia użytkowników (*user experience*), wpływu działalności dydaktycznej biblioteki na rezultaty osiągane przez studentów, doktorantów, a nawet pracowników naukowych. Działania biblioteki w procesie umiędzynarodowienia uczelni mają charakter interoperacyjny, przenikający się i komplementarny z działaniami innych jednostek uczelni, które powinny być zharmonizowane oraz funkcjonalnie ze sobą powiązane. Biblioteka, jako instytucja ucząca się, optymalizująca zakres swoich działań oraz infrastrukturę, dostosowująca się do potrzeb zagranicznego środowiska studentów i naukowców stwarza warunki ciągłego rozwoju i wspiera uczelnię w procesie jej internacjonalizacji. Potencjał biblioteki akademickiej w procesie umiędzynarodowienia uczelni wymaga przede wszystkim zdefiniowania jej pozycji w strukturze szkoły wyższej. Nadal jednak miejsce

³⁰ B. Kozuch, *Inteligencja kulturowa w międzynarodowym środowisku pracy*, [w:] A. Sopińska, A. Modliński (red.), *Współczesne zarządzanie – koncepcje i wyzwania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020, s. 161-172; A. Piwowarczyk, *Istota i znaczenie inteligencji kulturowej w kontekście kształcenia uniwersyteckiego*, „E-mentor” 2016, nr 1 (63), [online] <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/63> [dostęp: 10.08.2021].

uczelnianej księżnicy w zapisach strategicznych i operacyjnych macierzystych instytucji nie jest uwzględniane w zadowalającym stopniu. Pomimo tego biblioteki coraz częściej stają wobec nowych wyzwań w warunkach wielokulturowości, a bibliotekarze poszerzają ramy swoich działań i rozwijają swoje kompetencje ukierunkowane na wspomaganie internacjonalizacji uczelni.

Bibliografia

1. Błach M., *Współpraca Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z bibliotekami zagranicznymi w ramach Wypożyczalni Międzybibliotecznej*, [w:] Walasek P. (red.), *Biblioteki i reszta świata*, Akademia Leona Koźmińskiego, Warszawa 2021, s. 7-19, [online] <https://repozytorium.kozminski.edu.pl/pub/6017> [dostęp: 25.07.2021].
2. Cox J., *Positioning the academic library within the institution: a literature review*, „New Review of Academic Librarianship” 2018, vol. 24, nr 3-4, s. 217-241.
3. Davis K. D., *Global evolution: a chronological annotated bibliography of international students in U.S. academic libraries*, [w:] *Association of College and Research Libraries*, Chicago 2007, 29 s., [online] https://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=univ_lib_facpub [dostęp: 25.05.2021].
4. Deklaracja Bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Proces_bolo%C5%84ski [dostęp: 10.06.2021].
5. Dempsey L. *Library collections in the life of the user: two directions*, „Liber Quarterly” 2016, vol. 26, nr 4, s. 338-359, [online] <https://liberquarterly.eu/article/view/10870/11778> [dostęp: 15.07.2021].
6. Duszyński M., *Learning resources*. „Forum Akademickie” 2013, nr 2, [online] <https://pnuumeruj.forumakademickie.pl/fk/2013/02/learning-resources/> [dostęp: 25.05.2021].
7. Engeström Y., Kaatrakoski H., Kaiponen P., Lahikainen J., Laitinen A., Myllys H., Rantavuori J., Sinikara K., *Knotworking w bibliotekach uniwersyteckich: studium dwóch przypadków z Uniwersytetu Helsińskiego*, „Biuletyn EBIB” 2013, nr 1 (137), [online] <http://ebibos.pl/index.php/ebib/issue/view/53> [dostęp: 25.07.2021].
8. Kacperczyk K., *Internacjonalizacja w strategiach rozwojowych instytucji szkolnictwa wyższego. Analiza na przykładzie wybranych uczelni w Polsce*, [w:] Górak-Sosnowska K., Kacperczyk K. (red.), *Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020, 268 s.
9. Kenny A. R., Li X., *Rethinking research libraries in the era of global universities*, „Ithaka S+R”, [online] <https://sr.ithaka.org/publications/rethinking-research-libraries-in-the-era-of-global-universities/> [dostęp: 15.07.2021].
10. Knight J., *Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales*, „Journal of Studies in International Education” 2004, vol. 8, nr 1, s. 5-31.
11. Knight J., *Updated internationalization definition*, „International Higher Education” 2003, nr 33, s. 2-3, [online] <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/7391/6588> [dostęp: 15.07.2021].
12. Koźuch B., *Inteligencja kulturowa w międzynarodowym środowisku pracy*, [w:] Sopińska A., Modliński A. (red.), *Współczesne zarządzanie – koncepcje i wyzwania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020, 373 s.
13. *Manifest UNESCO/IFLA o bibliotece wielokulturowej*, [online] https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-pl.pdf [dostęp: 20.07.2021].

14. Nalewajska L., *Biblioteka też przyciąga! Zjawisko internacjonalizacji polskiej biblioteki akademickiej (na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)*, „Bibliotekarz” 2018, nr 11, s. 11-15.
15. Paszko A., Tańkowski P., *Biblioteka akademicka: partner w procesie naukowo-dydaktycznym*, „Folia Bibliologica” 2013/2014, nr 55/56, s. 105-119.
16. Peters D. E., *International Students and academic libraries: a survey of issues and annotated bibliography*, Scarecrow Press, Lanham 2010, 219 s.
17. *Ranking Uczelni Akademickich 2021*, [online] <http://ranking.perspektywy.pl/2021/ranking/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 15.07.2021].
18. Piwowarczyk A., *Istota i znaczenie inteligencji kulturowej w kontekście kształcenia uniwersyteckiego*, „E-mentor” 2016, nr 1 (63), [online] <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/63> [dostęp: 10.08.2021].
19. Siwińska B. (oprac.), *Study in Poland : studenci zagraniczni w Polsce : raport*, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, Warszawa 2020, [online] <http://studyinpoland.pl/raport2020/#page1> [dostęp: 15.07.2021].
20. *Sprawozdanie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni 2020*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2020, [online] https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/07/sprawozdanie-jmr_2020_z-zalacznikami.pdf [dostęp: 17.07.2021].
21. *Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019-2023*, [online] <https://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/01/strategia-BUW-2019-2023-A4.pdf> [dostęp: 25.05.2021].
22. *Strategia rozwoju Uniwersytetu Jagiellońskiego do 2030 roku*, [online] https://www.uj.edu.pl/documents/10172/147755975/uchw_nr_71_2021_zal_1.pdf/841519be-0f3d-4890-8cc4-580dedaad814 [dostęp: 15.07.2021].
23. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, „Dziennik Ustaw” 1997 nr 85, poz. 539 z późn. zm., [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970850539/U/D19970539Lj.pdf> [dostęp: 15.06.2021];
24. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, „Dziennik Ustaw” 2018, poz. 1668 z późn. zm., [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf> [dostęp: 15.06.2021].
25. Walasek P. (red.), *Biblioteki i reszta świata*, Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie, Warszawa 2021, 77 s. [online] <https://repozytorium.kozminski.edu.pl/pub/6017> [dostęp: 25.07.2021].
26. Witt S. W., Kutner L., Cooper L., *Mapping academic library contributions to campus internationalization*, „College & Research Libraries” 2015, vol. 76, nr 5, s. 587-608, [online] <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16449/17895> [dostęp: 15.06.2021].

Abstract

The place of an academic library in the process of internationalization of a university

The degree of internationalization of Polish higher education institutions has been systematically increasing for several years now. Poland's accession to the European Union, the Bologna Process, and the European Higher Education Area have undoubtedly been catalysts for this phenomenon. What role in this process can play or already play academic libraries? This paper attempts to summarize the tasks

of an academic library in the context of the internationalization of teaching and research. There are also mentioned activities that an academic library should undertake for its own development, such as developing the intercultural competences of its employees or the cultural intelligence of the organization.

Keywords: academic library, internationalization, international students